

ĐIỀU BÁC HỒ QUAN TÂM CĂN DẶN NHIỀU NHẤT TRONG DI CHỨC

Ngô Văn Minh^(*)

Trong bản *Di chúc*, Bác Hồ quan tâm căn dặn điều gì nhiều nhất? Chắc chắn câu trả lời là đạo đức cách mạng. Cụm từ “đạo đức cách mạng” chỉ xuất hiện hai lần trong bản *Di chúc* nhưng mọi người đều hiểu điều Người mong muốn nhất đối với cán bộ, đảng viên và nhân dân ta là: phải giữ vững đạo đức cách mạng. Người không chỉ để lại những lời căn dặn ân tình mà còn nêu một tấm gương mẫu mực tuyệt vời về đạo đức cách mạng.

1. Phải giữ vững đạo đức cách mạng

Độc lập dân tộc, thống nhất Tổ quốc là mục tiêu lớn nhất của cuộc đời Bác. Khi cầm bút viết những lời đầu tiên trong bản *Di chúc* và tới lúc Người qua đời, cuộc kháng chiến để giành độc lập thống nhất đất nước đang bước vào

giai đoạn vô cùng gay go, ác liệt. Song, nói về cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, *Di chúc* của Người vẫn thể hiện niềm lạc quan tin tưởng, tự hào về thắng lợi vĩ đại của dân tộc ta trong cuộc đấu tranh này. Phần lớn bản *Di chúc*, Người dành nói về tình hình đất nước sau ngày giải phóng và công cuộc xây dựng lại đất nước. Có thể thấy, nỗi lo lớn của Bác là sau khi đất nước độc lập, quốc gia - dân tộc sẽ như thế nào và đời sống nhân dân sẽ ra sao? Bởi vì, trong lịch sử đã không thiếu các triều đại sau khi đánh thắng ngoại xâm đã sớm rơi vào mục ruỗng và sụp đổ do phe phái đấu đá tranh giành lẫn nhau, do sa đọa về đạo đức của đội ngũ quan lại, nhân dân đói rách, lầm than.

Người nhấn mạnh: “Đảng ta là một đảng cầm quyền. Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần đạo đức cách mạng, thật sự cần, kiệm, liêm chính, chí công vô tư. Phải giữ gìn Đảng ta thật trong sạch, phải xứng đáng là

^(*) ThS. Sử học, Học viện Chính trị - Hành chính khu vực II, Học viện CT-HCQG Hồ Chí Minh

người lãnh đạo, là người đẩy tớ thật trung thành của nhân dân”⁽¹⁾.

Nói “Đảng ta là đảng cầm quyền” nhưng chúng ta không thấy Người nói tới quyền uy, quyền lực của Đảng đối với dân với nước mà lại đề cập ngay tới đạo đức của đội ngũ cán bộ, đảng viên, sự trong sạch của Đảng, tinh thần phục vụ nhân dân. Theo Người, đạo đức cách mạng có vai trò vô cùng quan trọng đối với một đảng cầm quyền. Khi Đảng cầm quyền, một bộ phận đảng viên của Đảng được giao nắm giữ những chức vụ quan trọng trong hệ thống chính trị nên dễ nảy sinh các căn bệnh độc đoán chuyên quyền, xa rời quần chúng. Sinh thời, trong lãnh đạo kháng chiến, kiến quốc và xây dựng, bảo vệ đất nước, Người luôn cảnh tỉnh cán bộ, đảng viên về các căn bệnh: “tham lam, lười biếng, kiêu ngạo, hiếu danh, thiếu kỷ luật, óc hẹp hòi, óc địa phương, óc lãnh tụ, hữu danh vô thực, kéo bè kéo cánh, thiên cận, bệnh cá nhân...”. Trong điều kiện Đảng cầm quyền, có nhiều cơ hội cho các căn bệnh đó nảy sinh và phát triển, làm thoái hóa, biến chất cán bộ, đảng viên. Hơn thế nữa, không thiếu những kẻ cơ hội tìm cách chui vào Đảng, lợi dụng làm quan để đục khoét của cải của nhân dân; nịnh trên, lừa dưới, kéo bè, kết cánh, đấu đá tranh giành làm suy yếu Đảng, làm mất uy tín, thanh danh của Đảng. Thực tế cho thấy, có không ít những cán bộ, đảng viên rất anh dũng trong chiến đấu chống ngoại xâm, có công lớn đối với cách mạng nhưng trong lãnh đạo xây dựng CNXH lại suy thoái về chính trị, sa đọa về đạo đức. Tình trạng tha hóa vì quyền lực là nguy cơ hàng đầu với một đảng cầm quyền.

Người căn dặn: xây dựng, chỉnh đốn Đảng sau ngày đất nước độc lập thống nhất, phải quan tâm xây dựng đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên và đẩy mạnh cuộc đấu tranh chống tiêu cực để đẩy lùi nguy cơ tha hóa vì quyền lực.

Trong bút tích của Người ở bản *Di chúc*, cụm từ “đạo đức cách mạng” được lặp lại hai lần khi nói về Đảng và đoàn viên thanh niên và cả hai lần đều được gạch dưới. Người muốn nhấn mạnh, Đảng ta là đảng cầm quyền, đoàn viên thanh niên là người kế thừa xây dựng CNXH phải luôn giữ vững đạo đức cách mạng. Theo Người, sức hấp dẫn của CNXH, chủ nghĩa cộng sản trước hết là ở những giá trị đạo đức của nó, ở phẩm chất đạo đức của người cộng sản, nhất là ở những người cộng sản cầm quyền. CNXH không thể chiến thắng nếu để mất đi những giá trị đạo đức của nó. Từ suy thoái về đạo đức đến suy thoái về chính trị là một bước không xa. Nếu ai cũng chỉ chạy theo lợi ích riêng tư, xâm phạm lợi ích của nhân dân, tài sản của Nhà nước thì CNXH sẽ lâm nguy! Nên Người nhắc nhở: “Người cách mạng phải có đạo đức cách mạng làm nền tảng mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang”.

Như chưa thật yên tâm, đầu tháng 6/1968, Người còn đưa ra lời cảnh báo: “Một dân tộc, một đảng và mỗi một con người, ngày hôm qua là vĩ đại, có sức hấp dẫn lớn, không nhất định hôm nay và ngày mai vẫn được mọi người yêu mến và ca ngợi, nếu lòng dạ không trong sáng nữa, nếu sa vào chủ nghĩa cá nhân”⁽²⁾.

2. Nâng cao ý thức trách nhiệm, toàn tâm, toàn ý phục vụ nhân dân

Năm 1968 khi viết thêm vào bản *Di chúc*, Bác Hồ căn dặn: “Ngay sau khi

⁽¹⁾ và ⁽²⁾ Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.12, Nxb CTQG. HN. 2000, tr.498, 557-558

cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước của nhân dân ta đã hoàn toàn thắng lợi... Theo ý tôi, việc cần phải làm trước tiên là chỉnh đốn lại Đảng, làm cho mỗi đảng viên, mỗi đoàn viên, mỗi chi bộ đều ra sức làm tròn nhiệm vụ Đảng giao phó cho mình, toàn tâm toàn ý phục vụ nhân dân. Làm được như vậy thì dù công việc to lớn mấy, khó khăn mấy chúng ta cũng nhất định thắng lợi"⁽¹⁾.

Người đã đặt lên hàng đầu tinh thần phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân của người cách mạng. "Mỗi cán bộ, đảng viên phải đặt lợi ích của cách mạng, của Đảng, của nhân dân lên trên hết, trước hết"⁽²⁾. Đã phụ trách việc gì thì làm cho đến nơi, đến chốn, không sợ khó nhọc, không sợ nguy hiểm. Bất kỳ việc to, việc nhỏ phải có sáng kiến, có kế hoạch, phải cẩn thận và quyết làm cho thành công. Việc thiện thì dù nhỏ mấy cũng làm. Việc ác thì dù nhỏ mấy cũng tránh. Việc gì dù lợi cho mình, phải xét nó có lợi cho nước không? Nếu không có lợi mà có hại cho nước thì quyết không làm.

Đối với Chủ tịch Hồ Chí Minh, "đất nước được độc lập mà dân không được hưởng tự do, hạnh phúc, thì độc lập không có nghĩa lý gì". Cách mạng không phải chỉ để thu lại thắng lợi về mặt chính trị mà thắng lợi của cách mạng phải được thu về trong việc nâng cao đời sống nhân dân. Người căn dặn phải chăm lo cho dân, mang lại lợi ích cho nhân dân, tạo điều kiện thuận lợi nhất cho nhân dân. Sinh thời, Người lo từ việc trồng cây gì cho người công nhân quét đường đỡ khổ; lo "lý thuyết xếp hàng" để dân đỡ mất thời gian, đỡ

hại sức khỏe; lo cả việc giữ vệ sinh cho dân... Trong những ngày cuối cùng khi bệnh tình ngày càng trầm trọng, Người vẫn từ chối quyết không chuyển chỗ ở khi nước sông Hồng dâng cao là vì bảo vệ dân; mong muốn mang lại niềm vui cho nhân dân, Người yêu cầu "bắn pháo hoa vào ngày Quốc khánh".

Một lần trò chuyện với cán bộ, chiến sĩ ở một đơn vị bộ đội, Bác Hồ nói: "Các chú, chú nào cũng được nhận huân chương, còn Bác thì chưa được nhận huân chương nào, vì Bác chưa làm tròn nhiệm vụ của mình"⁽³⁾. Lúc nào Người cũng canh cánh trong lòng là chưa hoàn thành trách nhiệm với dân, với nước. Người đã dành cả cuộc đời để lo cho nước, cho dân. Đến khi tuổi cao, trên cương vị đứng đầu nhà nước, ý thức rõ trách nhiệm của mình về tất cả những vấn đề quan trọng nhất của Đảng, của đất nước, của dân tộc, Người đã tập trung công sức để viết bản *Di chúc* căn dặn Đảng và nhân dân ta những điều cần làm, phải làm đối với đất nước, dân tộc, phòng khi có chuyện bất trắc không được cùng Trung ương lãnh đạo cách mạng thì Đảng và nhân dân ta vẫn có những phương hướng đã được xác định để đưa đất nước đi lên trên con đường cách mạng. Bản *Di chúc* thể hiện tinh thần trách nhiệm rất cao của Bác Hồ đối với Đảng, với dân, với đất nước, dân tộc, đối với các thế hệ con cháu sau này.

3. Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư

Quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về đạo đức cách mạng là: "Bất kỳ ở cương vị nào, bất kỳ làm công việc gì đều không sợ khó, không sợ khổ, đều một lòng một dạ phục vụ lợi ích chung của giai cấp, của nhân dân, đều nhằm mục đích xây dựng CNXH". Đạo đức

⁽¹⁾ và ⁽²⁾ Hồ Chí Minh, *Sđd*, 503, 439

⁽³⁾ Theo *Bác đi chiến dịch*, Nxb QĐND, HN, 2001, tr.203

cách mạng được thể hiện qua ý thức, trong công việc và bằng kết quả hành động của mỗi cán bộ, đảng viên mà thực tế và hiệu quả nhất vẫn là không ngừng rèn luyện các phẩm chất đạo đức tốt đẹp: cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư.

Sinh thời, Bác Hồ rất quan tâm tới cán bộ và đời sống mới, vì cán bộ là gốc của phong trào và cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư là nền tảng của đời sống mới. Người luôn lưu ý: “Những người ở các công sở, từ làng cho đến Chính phủ trung ương, đều dễ tìm dịp phát tài, hoặc xoay tiền của Chính phủ, hoặc đục khoét nhân dân... Vì vậy, những người trong các công sở phải lấy chữ liêm làm đầu”. Và căn dặn: “Việc gì cũng phải công bình, chính trực, không nên vì tư ân, tư huệ, hoặc tư thù, tư oán. Mình có quyền dùng người thì phải dùng những người có tài năng, làm được việc. Chớ vì bà con bầu bạn mà kéo vào chức nọ, chức kia. Chớ vì sợ mất địa vị mà dìm những kẻ có tài năng hơn mình”⁽¹⁾. Phải siêng năng, tiết kiệm, trong sạch, chính đáng mới được dân tin, dân quý, dân giúp đỡ, công việc mới chóng thành công.

Theo Người, muốn có cần, kiệm, liêm, chính phải chống lười biếng, lãng phí, tham lam, giả dối. Muốn trung với nước, hiếu với dân phải chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu và chủ nghĩa cá nhân. Muốn thiện phải chống ác, muốn chính phải chống tà. Đây là cuộc đấu tranh gay go, trường kỳ và gian khổ nhưng nhất định cái tốt sẽ thắng cái xấu, cái đúng sẽ thắng cái sai, cái thiện sẽ thắng cái ác. Vì đó là ý chí, nguyện vọng ngàn đời nay của nhân dân ta, là

quy luật phát triển của xã hội.

Vì thế, trong *Di chúc*, Người căn dặn: “Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần đạo đức cách mạng, thật sự cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư”. Cả cuộc đời lo cho nước, cho dân, trước khi qua đời Người còn dặn lại: “Sau khi tôi đã qua đời, chớ nên tổ chức diếu phúng linh đình, để khỏi lãng phí thì giờ và tiền bạc của nhân dân”⁽²⁾. Khi còn sống, Bác Hồ không muốn có một ưu tiên gì dù là nhỏ nhất so với một người dân bình thường. Mặc dù ở đỉnh cao quyền lực nhưng trong cuộc sống hàng ngày, Người chỉ với mấy bộ quần áo vải đơn sơ và một nếp nhà sàn nhỏ núp dưới các tán cây trong khu vườn Phủ Chủ tịch, đến khi qua đời Người yêu cầu: “thi hài tôi được đốt đi... Vì như thế đối với người sống đã tốt về mặt vệ sinh, lại không tốn đất ruộng”⁽³⁾. Và còn không quên nhắc nhở: “Trên mả, không nên có bia đá tượng đồng, mà nên xây một cái nhà giản đơn, rộng rãi, chắc chắn, mát mẻ để những người đến thăm viếng có chỗ nghỉ ngơi”⁽⁴⁾. Cả cuộc đời Người là tấm gương sáng ngời về cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư.

4. Những đạo lý tốt đẹp cần giữ vững

Yêu thương quý trọng con người, đoàn kết thương yêu giúp đỡ lẫn nhau, “lá lành đùm lá rách”... là đạo lý, là cội nguồn sức mạnh của dân tộc. Đảng ta vĩ đại, bởi vì Đảng đoàn kết. Để giữ vững truyền thống quý báu ấy, Người căn dặn cán bộ, đảng viên của Đảng “phải có tình đồng chí thương yêu giúp đỡ lẫn nhau”⁽⁵⁾. Người cũng luôn nhắc nhở giữ gìn và phát huy truyền thống nhân ái tốt đẹp của cha ông ta trong thời đại mới: “Hiểu chủ nghĩa Mác-Lênin là phải sống với nhau có tình, có nghĩa. Nếu thuộc bao nhiêu sách mà

⁽¹⁾ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.5, tr.105

⁽²⁾, ⁽³⁾, ⁽⁴⁾ và ⁽⁵⁾ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.12, tr.501 và 502, 498

sống không có tình, có nghĩa thì sao gọi là hiếu chủ nghĩa Mác-Lênin được?”.

Trong lời mở đầu bản *Di chúc*, Bác Hồ viết: “Tôi có ý định đến ngày đó, tôi sẽ đi khắp hai miền Nam Bắc để chúc mừng đồng bào, cán bộ và chiến sĩ anh hùng, thăm hỏi các cụ phụ lão, các cháu thanh niên và nhi đồng yêu quý của chúng ta.

Kế theo đó, tôi sẽ thay mặt nhân dân ta đi thăm và cảm ơn các nước anh em trong phe XHCN và các nước bạn khắp năm châu đã tận tình ủng hộ và giúp đỡ cuộc chống Mỹ cứu nước của dân ta”⁽¹⁾.

Đọc những dòng này, chúng ta không khỏi xúc động trước mong muốn, tình cảm của Người và cũng là lời căn dặn ân tình, đó là: phải biết ơn những người có công với nước, với dân, những người đã góp công, góp sức vào thành công của sự nghiệp cách mạng.

Di chúc có hẳn một phần Người nói về việc riêng. Song không thấy có một yêu cầu nào cho riêng Người. Tất cả đều là những mong muốn làm sao để lại những điều tốt đẹp nhất cho con cháu mai sau. Người đã dạy chúng ta về ở đời và làm người phải như thế nào? Đã là ở đời và làm người phải biết yêu nước, thương dân, phải “mình vì mọi người”; sống cho trong sạch, đừng để sa vào những riêng tư thấp hèn. Có như vậy mới thanh thản trong cuộc sống. Là một người rất khiêm tốn, song Bác Hồ vẫn tự hào mà nói rằng: “Suốt đời tôi hết lòng, hết sức phục vụ Tổ quốc, phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân. Nay dù phải từ biệt thế giới này, tôi không có điều gì phải hối hận, chỉ tiếc là tiếc rằng không được phục vụ lâu hơn nữa, nhiều hơn nữa”.

Nghiên cứu toàn văn *Di chúc*, ta thấy mỗi câu, mỗi chữ đều nén biết bao cảm xúc, chứa chan tình thân yêu của Người đối với Đảng, với dân, đối với đất nước, dân tộc. Người đã từng nói: “Tình yêu của tôi đối với nhân dân và nhân loại không bao giờ thay đổi”; “Tôi yêu đồng bào miền Bắc, cũng như yêu đồng bào miền Nam, tôi hiến cả đời tôi cho dân tộc”. Trong bản *Di chúc*, Người đề cập tới tất cả các tầng lớp nhân dân, mọi lứa tuổi với tình cảm của một người cha trước lúc đi xa. Đến lúc ra đi, Người không quên “để lại muôn vàn tình thân yêu cho toàn dân, toàn Đảng, cho toàn thể bộ đội, cho các cháu thanh niên và nhi đồng”. Người cũng không quên “gửi lời chào thân ái đến các đồng chí, các bạn và các cháu thanh niên nhi đồng quốc tế”.

Trong *Di chúc*, Bác Hồ chỉ nói những điều cần làm, phải làm và chính Người đã làm để trở thành người cách mạng chân chính. Người không gọi là di chúc, như một điều bắt buộc phải thực hiện mà chỉ nói là “để lại mấy lời”. Song là những học trò của Người, con cháu của Người, là những người cách mạng, bổn phận của chúng ta là noi gương và làm tốt những điều Người đã căn dặn, thực hiện tốt lời thề trước anh linh của Người: “Suốt đời học tập đạo đức, tác phong của Người, bồi dưỡng phẩm chất đạo đức cách mạng, không sợ gian khổ, không sợ hy sinh, rèn luyện mình thành những chiến sĩ trung thành với Đảng, với dân, xứng đáng là đồng chí, là học trò của Hồ Chủ tịch. Noi gương Người, toàn thể nhân dân ta, thanh niên ta nguyện ra sức trau dồi mình thành những con người mới, làm chủ đất nước, làm chủ xã hội mới, mang lá cờ bách chiến bách thắng của Hồ Chủ tịch tới đích cuối cùng”⁽²⁾.

⁽¹⁾ và ⁽²⁾ Hồ Chí Minh, *Sdd*, t.12, tr.509, 519

Để giữ trọn lời hứa với Bác Hồ, suốt 40 năm qua, Đảng ta không ngừng giáo dục, rèn luyện đạo đức cho đội ngũ cán bộ, đảng viên, đoàn viên và nhân dân ta. Đông đảo đã tự giác phấn đấu, ra sức rèn luyện giữ vững phẩm chất đạo đức trở thành người cách mạng chân chính, người công dân gương mẫu. Nhiều cán bộ, đảng viên và quần chúng cách mạng đã bất chấp mọi khó khăn, gian khổ, hiểm nguy vì sự nghiệp cách mạng, vì lợi ích của nhân dân. Với đội ngũ ấy, cách mạng nước ta đã liên tiếp giành từ thắng lợi này đến thắng lợi khác. Chúng ta đã xây dựng đất nước ta nhiều lần tươi đẹp hơn và đưa đời sống nhân dân ta tiến những bước dài như lời Bác Hồ đã căn dặn.

Tuy nhiên, vẫn còn một bộ phận cán bộ, đảng viên, đoàn viên và nhân dân từ khi đất nước độc lập thống nhất, cả nước đi lên CNXH đã không giữ vững được phẩm chất đạo đức cách mạng. Đặc biệt, từ khi tiến hành công cuộc đổi mới, thực hiện cơ chế thị trường định hướng XHCN và hội nhập kinh tế quốc tế, một bộ phận cán bộ, đảng viên, nhân dân đã sa vào chủ nghĩa cá nhân, trong đó có không ít những người có công trong đấu tranh giành độc lập. Giữa lúc cách mạng cần siết chặt đội ngũ, kiên định lập trường độc lập dân tộc và CNXH thì họ dao động, ngã nghiêng, kéo bè, kết cánh, cục bộ, bản vị, tranh giành, đấu đá lẫn nhau, làm mất uy tín thanh danh của Đảng. Khi còn sống và trong *Di chúc*, Bác Hồ đặt lên hàng đầu tinh thần phục vụ nhân dân, nêu cao tinh thần trách nhiệm trước nhân dân. Nhưng bây giờ, một bộ phận cán bộ, đảng viên, nhân dân gần như cho rằng, nói những điều đó hiện nay là “lập dị, không hợp thời”. Họ nhìn nhận đánh giá nhau bằng “khả năng

móc túi Nhà nước, móc túi người khác như thế nào?”. Họ đối trên, lừa dưới, dùn đẩy trách nhiệm cho nhau. Một bộ phận cán bộ, đảng viên và nhân dân tự tách mình ra, sống một cuộc sống vương giả, tiện nghi, thậm chí là ăn chơi sa đọa. Nhiều cán bộ, đảng viên và có cả những người ở cương vị cao, chức vụ lớn không còn là những tấm gương tốt để cho quần chúng nhân dân học tập, noi theo.

Đẩy mạnh cuộc vận động “*Học tập và làm theo tư tưởng và tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh*” là đúng đắn và rất cần thiết trong tình hình hiện nay. Đợt sinh hoạt chính trị này có ý nghĩa to lớn đối với sự nghiệp cách mạng nước ta, không chỉ đối với việc thực hiện nhiệm vụ cách mạng trước mắt mà còn cả tương lai lâu dài. Để cuộc vận động có hiệu quả cao, một mặt phải đẩy mạnh tuyên truyền, vận động sâu rộng trong cán bộ, đảng viên và nhân dân nhằm nâng cao nhận thức, hình thành ý thức tự giác phấn đấu, rèn luyện của mỗi người. Mặt khác, đẩy mạnh hơn nữa cuộc đấu tranh với những quan điểm, hành vi, việc làm trái với đạo đức. Điều quan trọng là phải biến thành quyết tâm chính trị của toàn Đảng, toàn dân trong phòng chống tiêu cực. Ở Bác Hồ, nói và làm luôn đi đôi với nhau, nhờ đó mà Người được nhân dân tin tưởng, yêu quý, học tập và noi theo. Hơn lúc nào hết, cách mạng đang cần những tấm gương thực sự. Trách nhiệm của cán bộ, đảng viên, đội ngũ lãnh đạo, những người đi đầu phải tự mình trở thành tấm gương để quần chúng học tập, noi theo. Đó là yếu tố hàng đầu đưa tới kết quả của cuộc vận động “*Học tập và làm theo tư tưởng, tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh*”. □